SELMA LAGERLÖF

ZDENAC MUDRACA

SELMA LAGERLOF

ZDENAC MUDRACA

KNJIŽARA Z. I V. VASIĆA U ZAGREBU
(V. VASIĆ I R. N. HORVAT)

SVETA NOĆ

Kad mi je bilo pet godina, doživjela sam veliku žalost. Ne pamtim da bih otad bila doživjela veću. Bijaše to kad je umrla moja baka. Dotad je ona svakog dana sjedila u velikom naslonjaču u svojoj sobi i pričala priče.

Ne sjećam se drugačije nego da je baka sjedila tamo i pričala od jutra do mraka, a mi djeca sjedili smo tiho kraj nje i slušali. Bijaše to prekrasan život. Nije bilo djece koja bi živjela tako lijepo kao mi.

O svojoj baki ne pamtim mnogo. Sjećam se tek da je imala lijepu snježno-bijelu kosu, da je hodala vrlo pognuto, te da je neprestano sjedila i plela čarapu. Sjećam se još da je uvijek, kad bi ispripovjedila koju priču, običavala položiti ruku na moju glavu, i tad bi rekla: — A to je sve tako istina, kao što ja vidim tebe, a ti mene.

Spominjem se također da je znala pjevati lijepe pjesme, ali toga nije činila svaki dan. Jedna od tih pjesama pjevala je o nekom vitezu i morskoj djevici, a pripjev joj je bio: — Tako je hladan, tako je hladan vjetar sa širokog mora.

Zatim se spominjem jedne male molitve, koju me je naučila, i jednoga stiha iz psalama.

Tek se blijedo i nejasno sjećam svih onih priča koje mi je pripovijedala. Samo jedne jedine od njih sjećam se tako dobro, da bih je mogla pripovijedati. To je neka mala priča o rođenju Kristovu.

Vidite, to je gotovo sve, što još znam o svojoj baki, osim onoga, čega se najbolje sjećam, naime velike žalosti kad je umrla.

Sjećam se jutra kad je naslonjač u kutu stajao prazan, te nije bilo moguće shvatiti kako će se dan moći završiti. Toga se sjećam. Toga neću nikad zaboraviti.

Sjećam se i toga kako su nas djecu odveli onamo, da pokojnici poljubimo ruku. A mi smo se bojali to učiniti, ali nam je uto netko kazao, da sad posljednji put možemo zahvaliti baki za sve ono veselje koje nam je pružala.

I sjećam se kako su se iz kuće izvezle pjesme i priče zakucane u dugi, crni lijes, i da se nikad više vratile nisu.

Sjećam se da je nečega iz života nestalo. Bijaše kao da su se zaklopila vrata u jedan prekrasan začarani svijet u koji smo prije smjeli ulaziti i izlaziti. A sad nije bilo više nikoga tko bi umio da otvori ta vrata.

Sjećam se da smo se mi djeca tako malo pomalo naučili igrati s igračkama i lutkama te živjeti kao i druga djeca, pa se tako moglo pričinjati da nam baka ne manjka i kao da se nje više i ne sjećamo

Ali još i danas, iza četrdeset godina, dok tako sjedim i sabirem priče o Kristu koje sam čula tamo na Istoku, budi se u meni mala priča o Isusovu rođenju, koju je običavala pričati moja baka. I mene podilazi želja da je još jednom ispripovjedim te da i nju uvrstim u svoju zbirku.

* * *

Bijaše to jednom na Božić; svi su se bili odvezli u crkvu osim bake i mene. Držim da smo nas dvije bile u cijeloj kući same. Mi se nismo mogle povesti s ostalima, jer je jedna od nas bila premlada, a druga prestara. I bijasmo obje žalosne, što se nismo mogle odvesti k ponoćki i što nismo mogle vidjeti božićna svijetla.

Ali dok smo tako osamljene sjedile, stala je baka da priča.

— Bijaše jednom jedan čovjek — reče ona, — koji je izašao u mrklu noć, da posudi ognja. Išao je od kuće do kuće i svagdje je pokucao. ‚Dragi ljudi, pomozite mi!' govoraše on. ‚Moja je žena upravo rodila djetešce, pa moram upaliti vatru, da nju i mališa ugrijem!'

Bila je međutim kasna noć tako da su svi ljudi spavali i nitko mu nije odgovarao.

I taj je čovjek išao i išao. Napokon ugleda u velikoj daljini sjaj ognja. I on se uputi u tom smjeru i opazi da vatra gori na otvorenu polju. Mnoštvo bijelih ovaca ležalo je oko vatre i spavalo, a jedan je stari pastir bdio nad stadom.

Kad je onaj čovjek, koji je htio posuditi vatru, došao do ovaca, opazi kako do pastirevih nogu tri velika psa leže i spavaju. Kad je on došao, probudila su se sva tri i otvorila svoje ogromne ralje, kao da žele zalajati, ali se nije mogao razabrati nikakav glas. Čovjek je vidio kako im se kostruši dlaka na hrptu, vidio je kako se njihovi oštri zubi sjaju u svjetlosti ognja, i kako navaljuju na nj. Osjetio je da se jedan od njih ovjesio o njegovu nogu, a jedan o ruku, i da mu jedan visi o grlu. Ali čeljusti i zubi kojima su psi htjeli ujesti nisu im se pokoravali, pa taj čovjek nije pretrpio ni najmanje boli.

Sad je čovjek htio poći dalje, da nađe ono što mu je trebalo. Ali ovce ležale su jedna do druge, tako zbijeno, leđa uz leđa da se nije mogao maknuti naprijed. Tada čovjek zakorači na leđa životinja i stane se preko njih primicati vatri. I nijedna se od životinja nije ni probudila ni trgnula.

Dotle je mogla baka pričati nesmetano, ali sad se ja više nisam mogla uzdržati, a da je ne prekinem.

— A zašto se nisu trgnule, bakice? — upitam ja.

—To ćeš za časak već saznati — reče baka i nastavi svoju priču.

— Kad je čovjek stignuo gotovo do vatre, digne pastir glavu. Bijaše to neki stari, mrzovoljni čovjek, koji je bio otresit i tvrd prema svim ljudima. A kad je vidio, kako se približava stranac, pograbi dugačak šiljat štap, koji je obično držao u ruci kad je pasao svoje stado, te ga baci prema njemu. I štap pojuri zviždeći upravo na čovjeka, ali prije nego što ga pogodi, uzmakne na stranu i projuri pokraj njega, daleko u polje.

Kad je baka dospjela tako daleko, ja je i opet prekinem. — Bakice, a zašto štap nije htio udariti čovjeka? — Ali baki ne bijaše ni nakraj pameti da mi odgovara, nego nastavi svoju priču.

— Uto stigne čovjek do pastira i reče mu: ‚Dobri prijatelju, pomozi mi i pozajmi mi malo vatre. Moja je žena upravo rodila djetešce, pa moram naložiti vatru, da nju i mališa ugrijem.'

Pastir bi bio najradije rekao ne, ali kad je pomislio na to, da psi nisu mogli naškoditi čovjeku, da ovce nisu pred njim pobjegle i da ga njegov štap nije htio oboriti, postane mu malo tjeskobno, te se nije usudio odbiti strancu ono što je želio.

Uzmi koliko ti treba,' reče on čovjeku.

Ali vatra bijaše gotovo dogorjela. Nije bilo više ni cjepanica ni grana, nego tek velika rpa žari, a stranac nije imao ni lopate ni posude u kojoj bi bio mogao nositi žarki ugljen.

Kad je pastir to vidio, reče ponovo: — Uzmi koliko ti treba! — I radovao se što čovjek ne može sa sobom ponijeti vatre. Ali čovjek se sagne, zagrabi golim rukama ugljen iz pepela i stavi ga u svoj ogr-

tač. A ugljen nije opržio ni njegovih ruku, kad ih se dotaknuo, niti je pripalio njegove kabanice, nego ga čovjek ponese kao da su orasi ili jabuke.

Ali sad je priča bila po treći put prekinuta. — Bakice, zašto ugljen nije htio opržiti čovjeka?

— To ćeš već čuti — reče baka i stane pripovijedati dalje.

— Kad je taj pastir, koji je bio tako zao i mrzovoljan čovjek, sve to vidio, stane se sam u sebi čuditi: Kakova noć mora to biti, kad psi ne grizu, ovce se ne plaše, koplje ne ubija, a vatra ne pali? On pozove stranca natrag i reče mu:

‚Kakova je to noć? I kako to da je sve prema tebi milosrdno?!'

Tada reče čovjek: ‚Ja ti to ne mogu reći, ako sam ne vidiš!' I on htjede poći svojim putem, da što brže naloži vatru te uzmogne ugrijati ženu i dijete.

Ali tada pomisli pastir, da ipak neće tog čovjeka pustiti sasvim s vida prije nego što sazna što sve to znači. On ustane i pođe za njim, dok ne dođe tamo gdje je stranac stanovao.

Sad vidi pastir da taj čovjek nema ni kolibice, da u njoj stanuje, nego mu žena i dijete leže u spilji gdje nema ništa osim golih hladnih stijena.

I pastir pomisli da bi se jadno nevino djetešce moglo tamo u spilji smrznuti, pa ga, premda je bio okrutan čovjek, ipak to gane i on odluči da pomogne djetetu. I skine s ramena svoju torbicu te izvadi iz nje mekano, bijelo ovčje runo. Dade ga čovjeku i reče mu neka na nj položi dijete.

Ali u isti čas, kad je pokazao da može biti milosrdan, otvore mu se oči i on ugleda ono što prije nije mogao vidjeti, i on začuje ono što prije nije mogao čuti.

Opazi kako unaokolo njega stoji gusti krug malih anđelčića sa srebrnim krilima. I svaki od njih drži u ruci harfu, i svi pjevaju glasno, da se ove noći rodio Spasitelj koji će svijet izbaviti od grijeha.

Tada shvati zašto je noćas sve tako radosno da neće nikomu ništa nažao učiniti.

I nisu samo oko pastira bili anđeli, nego ih je on vidio posvuda. Sjedili su u spilji, sjedili su i na brijegu, letjeli pod nebom. U velikim su rpama dolazili putem, i kako su prolazili, ustavljali bi se i dobacivali po koji pogled djetetu.

I vladala je sama radost i veselje i pijev i svirka, i to je sve vidio u tamnoj noći u kojoj prije nije mogao ništa razabrati. I on se tako radovao što su mu se otvorile oči da je pao na koljena i stao hvaliti Boga.

A kad je baka stigla s pričanjem tako daleko, uzdahne i reče: — Ali ono što je vidio pastir mogli bismo i mi vidjeti, jer u svakoj božićnoj noći lete anđeli pod nebom, samo kad bismo ih mogli opaziti. —

I tada položi baka svoju ruku na moju glavu i reče: — Upamti ovo, jer je to tako istina kaošto ja vidim tebe, a ti mene. Ne treba svjetiljaka i svijetla, i ne stoji to do sunca i mjeseca, nego treba da imamo oči koje mogu ugledati slavu Božju.

CAREVA VIZIJA

Dogodilo se to u vrijeme dok je August bio car u Rimu, a Herod kralj u Jerusalimu.

Tada se vrlo velika i sveta noć spustila dolje na zemlju. Bijaše to najtamnija noć koju je ikad itko vidio. Moglo bi se bilo misliti da je cijela zemlja propala u kakav podzemni podrum. Nije bilo moguće razlikovati vodu od kopna, te se nije mogao naći put ni na najpoznatijoj cesti. A nije ni moglo biti drugačije, budući da nijedna zraka svjetlosti nije dolazila s neba. Sve su zvijezde ostale doma, u svojim vlastitim kućama, a lijepi mjesec bijaše odvratio svoje lice.

Mir i tišina bijahu tako duboki kao i tama. Rijeke zastale su u svom tijeku, vjetar nije duvao, pače je i samo jasikino lišće prestalo podrhtavati. Da se je tko prošetao uz morsku obalu, bio bi vidio da valovi više ne udaraju o pijesak; a da se je tko uputio u pustinju, pijesak ne bi bio zaškripio pod njegovim nogama. Sve bijaše tako nepomično kao da se pretvorilo u kamen, kao da ne će uznemirivati svetu noć. Trava nije mogla

rasti, rosa nije mogla padati, a cvijeće nije se usuđivalo izdisati svoj miris.

U toj noći divlje zvijeri nijesu tragale za svojim plijenom, zmije nijesu bole, a psi nisu ujedali. A najdivnije od svega bijaše to da ni nežive stvari nijesu imale volju da smetaju svetost noći time što bi se dale upotrijebiti za kakav zao čin. Nijedan otpirač ne bi bio mogao ući u ključanicu, i nijedan nož ne bi nikako bio prolio ni kapi krvi.

U Rimu je upravo za te noći dolazila mala skupina ljudi iz carske palače na Palatinu te je udarila preko Fora putem koji je vodio na Kapitolij. Upravo kad se je dan svršavao, senatori su upitali imperatora ima li što protiv toga da na Svetom brdu rimskom podignu njemu hram. Ali August nije odmah pristao na to. Nije znao hoće li to biti pravo bogovima da bi on imao hram pokraj njihovih hramova, te im je odgovorio da najprije želi da se potvrdi njihova želja time, što će žrtvovati noćnu žrtvu svome geniju. Bijaše to sada on koji je, praćen nekolicinom vjernih prijatelja, polazio da izvrši svoju žrtvu.

August je dao da ga nose u njegovoj nosiljci, budući da je već bio star, te je za nj bio velik napor penjati se mnogim stepenicama što vode na Kapitolij. On sam držao je kavez sa žrtvenim golubovima. Nijesu ga pratili ni svećenici, ni vojnici, ni senatori, nego tek njegovi najbliži prijatelji. Bakljonoše stupale su ispred njega, da rasvjetljuju put u noćnoj tmini, a straga slijedili su ga robovi, koji su nosili tronog, noževe, ugljen, svetu vatru, i sve ono drugo što je potrebno kod žrtvovanja.

Na putu je imperator veselo čavrljao sa svojim pratiocima, pa zato nitko od njih nije primijetio tu beskrajnu tišinu i mir noći. Samo kad su doprli do najvišeg vrhunca kapitolinskog brda i praznoga mjesta na kojem su oni namjeravali uzdignuti hram, tako je bilo mračno kao da se nešto neobično zbilo.

To nije mogla biti noć slična svim drugima, jer su na samom rubu litice ugledali nešto neobično čudno.

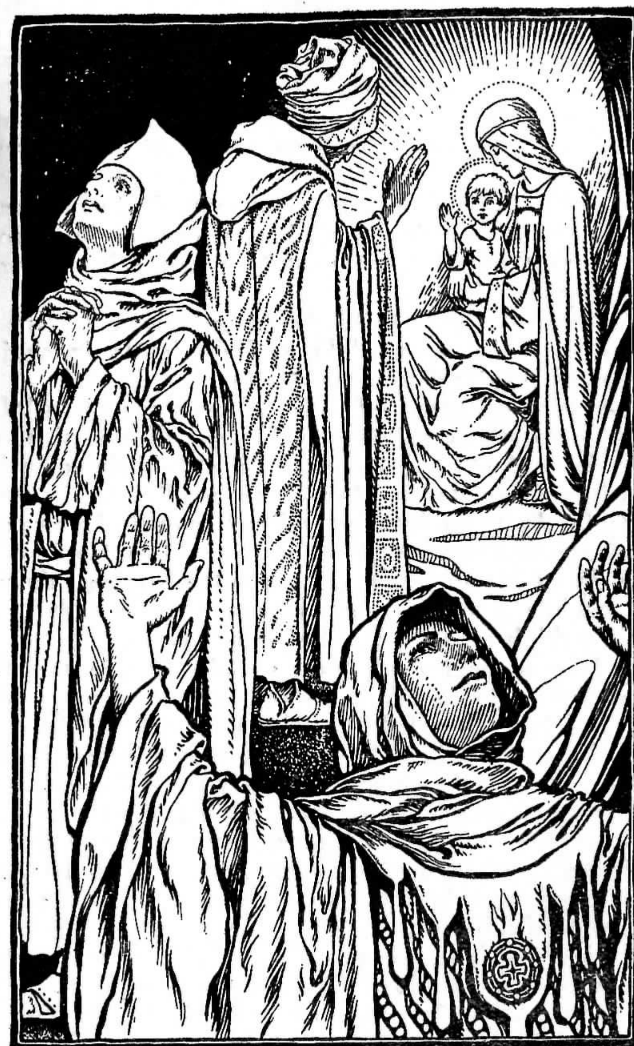
Ispočetka mislili su, da je to jedan stari šuplji maslinov panj. Isto im se pričinilo, da se jedan stari kameni kip sa Jupitrova hrama spustio na pećinu. Napokon postalo im je jasno, da to može biti tek stara sibila.

Nikad još nisu ugledali ništa tako staro, tako istrošeno od vremena i tako gromadna lika. Ta stara žena ulijevala im je poštovanje. Da nije bilo tu imperatora, oni bi svi bili pobjegli svojim kućama.

— To je ona — šaputali su oni jedan drugome, — koja je živjela toliko godina koliko ima zrna pijeska na njenoj rodnoj obali. Zašto je ona izašla iz svoje spilje upravo noćas? Što ona proriče za imperatora i za carstvo? Ona koja piše svoja proročanstva na lišće s drveća i znade, da će vjetar odnijeti riječi proroštva onoj osobi, kojoj su namijenjene.

Oni su bili tako prestrašeni, da bi bili pali na koljena i pritisnuli čela prema zemlji, da se je sibila maknula. Ali ona je sjedila tako mirno kao da je bez života. Popevši se na najkrajnji vrh litice i zasjenjujući oči rukom, ona je zurila napolje u noć. Ona je sjedila ovdje, kao da se popela ovamo gore na brdo zato da može jasnije vidjeti nešto što se događalo daleko, daleko. Ona je mogla vidjeti stvari pače i u ovoj noći.

U taj čas opazi imperator i čitava njegova pratnja, kako je mrak dubok. Nijedan od njih nije mogao vidjeti pred sobom toliko koliko mu je široka ruka. A kakav je samo mir. Kakva tišina. Nijesu pače mogli čuti ni mukli šum Tibera. Činilo se da ih zrak guši, hladni znoj izbio im je na čela, a ruke bijahu im ukočene i nemoćne. Bojali su se da se sprema nekakva strašna nesreća.

Ali nijedan nije se usudio pokazati da je prestrašen: svaki je od njih govorio imperatoru, da je to dobar omen. Čitava priroda suzdržaje svoj dah, da pozdravi novoga boga.

Savjetovali su Augustu da se požuri sa žrtvom i govorili, da je stara sibila zacijelo izašla iz svoje spilje, da pozdravi njegova genija.

Ali istina od svega bila je to, da je stara sibila bila tako zaokupljena nekim priviđenjem, te nije ni opazila, da je August došao na Kapitolij. U duhu se je ona bila prenijela u vrlo daleku zemlju te je zamišljala da tamo luta po velikoj ravnici. U mraku spoticala se nogom neprestano o nešto za što je mislila da su buseni trave. Ona se sagne i opipa rukom. Ne, ne bijaše to trava, nego ovce. Ona je hodala između velikih stada ovaca, koje su spavale.

Tada ona opazi vatru čuvara stada. Ona je gorjela u sredini polja, a sibila upravi korake prema njoj. Pastiri bijahu zaspali kod vatre, a pokraj njih bijahu dugačke oštre palice, kojima su branili svoja stada od divljih zvijeri. Ali nijesu li one male životinje sa svjetlucavim očima i rutavim tjelesima, što su stajale oko vatre, bili čagljevi? A sada pastiri nisu zamahnuli svojim štapovima prema njima. Psi su nastavili spavati, ovce nisu bježale, a divlje zvijeri ležale su pokraj ljudskih bića.

Sibila je vidjela to, ali nije znala ništa od onoga što se događalo na brežuljku iza nje. Ona nije znala, da tamo podižu žrtvenik, da pale ugljen, da sipaju tamjan, i da je imperator uzeo jednu od golubica iz kaveza, da je žrtvuje. Ali njegove ruke bijahu tako

ukočene, da nije mogao držati pticu. Jednim jedinim udarcem krila ona se oslobodila i nestala je u noćnoj tmini.

Kad se to dogodilo, dvorjanici pogledali su sumnjivo na staru sibilu. Mislili su da je ona uzrok toj nesreći.

Jesu li mogli oni znati, da je čitavo vrijeme sibila mislila kako stoji kraj pastirske vatre, te je slušala neobične zvukove, koji su drhtajući dolazili kroz mrtvo-mirnu noć. Ona je to čula mnogo prije nego što je opazila, da oni ne dolaze sa zemlje, nego sa neba. Napokon uzdigne glavu. Tada opazi kako se sjajni blještavi likovi kližu naprijed po mraku. To bijahu malene čete anđela, koji su pjevajući veselo i kao nešto tražeći lepršali amo tamo iznad puste ravnice.

Dok je sibila slušala anđeoski pijev, imperator spremao se na novu žrtvu. Oprao si je ruke, očistio žrtvenik i zahvatio drugu golubicu. I premda je upotrijebio svu svoju jakost, da je čvrsto zadrži, klisko tijelo golubice izmaknulo mu je iz ruku, a ptica se uzvine u neprobojnu noć.

Imperator je problijedio. On padne na koljena i stane se moliti svome geniju. On ga je molio da odvrati one nesreće, koje je, kako se činilo, proricala ta noć.

Ali sibila još uvijek nije ništa čula od svega toga. Ona je čitavom svojom dušom slušala anđeoski pijev, koji je postajao sve glasniji i glasniji. Napokon je postao tako snažan, da je probudio pastire. Oni se uzdignu na laktove, te ugledaju sjajne čete srebrno bijelih anđela, kako se miču po mraku u dugačkim redovima poput ptica selica. Nekoji od njih imali su u rukama lutnje i cimbale, drugi su držali kitare i harfe a njihov je pijev zvučio tako veselo, kao dječji smijeh i tako bezbrižno kao pijev ševe. Kad su pastiri to začuli, oni se dignu da pođu u gorski grad u kome su živjeli, da pripovijedaju o tom čudu. Oni su se stali penjati napred po strmoj vijugastoj stazi, a

sibila ih je slijedila. Iznenada padne na njih u brdima svijetlo. Velika jasna zvijezda popela se ravno iznad njih, a grad što je ležao pod brdom zasjao je poput srebra u svijetlu zvijezde. Svi oni anđeli što su lepršali pohite ovamo kličući od radosti, a pastiri se požure kolikogod su mogli trčati. Kad su stigli do grada, opazili su da su se anđeli skupili iznad jedne niske staje blizu gradskih zidova. Bijaše to jedna trošna zgrada s krovom od slame, a zid bio joj je gola klisura. Iznad nje ustavila se zvijezda, i ovamo je letjelo sve više i više anđela. Nekoji su sjeli na slamni krov, ili su se poredali na strmu klisuru iza kuće. Drugi su opet ostali u zraku raskriljenih krila, te su lebdjeli iznad staje. Visoko, visoko gore bio je zrak obasjan svijetlom njihovih sjajnih krila.

U onaj čas kad se je zvijezda ustavila nad gradom na brdu cijela se priroda probudila, a ljudi što su stajali na kapitolijskom brežuljku nisu mogli, a da to ne vide. Oni su osjetili kako svjež ugodan vjetar prolazi kroz prostor; divni miomirisi strujali su gore do njih, drveće zašušti, Tiber započne šumjeti, zvijezde zablistaju, a mjesec iznenada zastane na nebu i zasja nad svijetom. A iz oblaka spuste se u krugovima one dvije golubice te sjednu imperatoru na ramena.

Kad se je to čudo dogodilo, August se digne, ponosan i veseo, ali njegovi prijatelji i robovi padnu na koljena: — Zdravo care! — poviknu oni; — tvoj ti je genij odgovorio. Ti si bog kome treba da se klanjaju na kapitolijskom brežuljku.

A ti krikovi poštovanja koje su ovi ljudi u svom oduševljenju slali imperatoru, bili su tako glasni, da ih je stara sibila čula. Ona ustane sa svog mjesta na rubu kllisure te siđe dolje među narod. Bijaše kao da se tmuran oblak otkinuo sa svoda i srušio se s visine brda. Ona je bila strašna u toj svojoj krajnjoj dobi. Raščupana kosa visjela je u sijedim uvojcima oko njezine glave, njeni udovi bijahu veliki, a tamna koža tvrda kao drvo pokrivala je u samim borama čitavo tijelo. Moćna i ulijevajući počitanje približavala se caru. Jednom je rukom obuhvatila svoju palicu, a drugu je upravila prema dalekom istoku.

— Pogledaj — zapovjedi ona, a imperator uzdigne oči i pogleda. Svod nebeski otvorio se pred njihovim očima a njegov je sjaj dopirao prema dalekom istoku. On ugleda nisku staju iza strme klisure, a pred otvorenim vratima ugleda kako kleči nekoliko pastira. Unutra u staji ugleda mladu majku na koljenima pred jednim malim djetetom što je ležalo na podu na snopu slame.

A sibilini veliki čvorasti prsti pokažu prema onom jadnom djetešcu. — Zdravo, cesare! — krikne sibila sa strašnim smijehom. — To je Bog kojemu će se žrtvovati na kapitolijskom brdu.

Tada August ustukne pred njom kao pred luđakom. Ali u sibilu uđe moćni duh proročki, njene tamne oči započnu plamtjeti, ruke joj se ispruže prema nebu, glas joj se tako promijeni te se činilo, da nije njezin vlastiti, nego je odzvanjao takovim zvukom i snagom da bi se bio mogao čuti po čitavom svijetu. I ona izreče riječi za koje se činilo da ih čita između zvijezda.

— Na kapitolijskom brežuljku treba da se poštuje Otkupitelj svijeta — K r i s t — a ne slabi smrtnici.

Kad je ona to izrekla, prođe pokraj od straha ukočenih ljudi te siđe polako nizbrdo i nestane je.

Ali slijedećeg dana August strogo zabrani narodu, da mu podignu ikakav spomenik na kapitolijskom brdu. Na mjesto toga sagradi on svetište novorođenom božanskom djetetu te ga nazove NEBESKIM OLTAROM — A r a C o e l i.

ZDENAC MUDRACA

Po staroj zemlji Judeji putovala je Suša; šupljih očnica i gruba lutala je preko požutjele trave i zakržljala čička.

Bijaše ljeto. Sunce je palilo nezasjenjena gorska sljemena, a svaki najmanji vjetrić vitlao je guste oblake vapnene prašine sa sivobijela tla; stada stajala su u krdima u dolinama oko presušenih potoka.

Suša je obilazila i pregledavala zalihe vode. Pošla je do Solomunovih jezera i vidjela je uzdišući da njihove kamenite obale obuhvataju još mnogo vode. Tada pođe dalje do znamenitog Davidova zdenca kod Betlehema, pa nađe i tamo vode. Nato se uputi vukući korake velikom vojničkom cestom što vodi od Betlehema prema Jerusalimu.

Kad se našla otprilike na pola puta, ugleda zdenac mudracâ što leži tik uz rub ceste, te opazi odmah da će doskora presahnuti. Suša sjedne na rub bunara koji se sastojao iz jednoga jedinog velikog izdubenog kamena, te pogleda u bunar. Jasna površina vode koja se inače viđala blizu otvora spustila se daleko u dubinu, a mulj sa dna uzmutio ju je i zaprljao.

Kad je bunar opazio, kako se u njegovu tmurnu ogledalu ogleda osmaglo lice Suše, stane voda u njem zapljuskivati od straha.

— Htjela bih znati kad ćeš ti već jednom svršiti

— reče Suša, — ti zacijelo ne možeš tamo u tvojoj dubini naći vodenu žilu koja bi došla i dala ti nov život. A o kiši ne može, hvala Bogu, prije dva, tri mjeseca biti govora.

— Možeš biti sasvim mirna — uzdahne bunar. — Ništa mi ne može pomoći. Trebalo bi najmanje da se otvori kakovo rajsko vrelo.

— Onda te neću ostaviti, dok se sve ne svrši — reče Suša. Vidjela je da je stari bunar u posljednjim trzajima, i sad je htjela da uživa i tu radost da ga vidi kako kapljicu po kapljicu izdiše.

Ona se zadovoljno smjesti na rubu bunara i radovaše se slušajući kako bunar u dubini uzdiše. Još ju je veoma radovalo i to što je gledala kako dolaze žedni putnici i vidjela kako spuštaju kabao te ga izvlače tek sa par kapljica zamuljene vode na dnu.

Tako prođe čitav dan, a kad se spustio mrak, pogleda Suša i opet u bunar. Još se je malo vode ljeskalo na njegovu dnu. — Ostaću ovdje cijelu noć — usklikne ona. — Samo se nemoj žuriti. Kad nastane opet tako svijetlo, da mogu vidjeti dolje u tebe, biće zacijelo već i tebi kraj.

Suša se zguri na krovu bunara dok se je vruća noć, koja je bila još okrutnija i mučnija od dana, spuštala na zemlju Judeju.

Psi i čagljevi zavijali su bez prestanka, a žedne krave i magarci odzivali su im se iz svojih vrućih staja. Kad bi se časkom podignuo vjetar, ne bi donosio hlada, nego je bio vruć i sparan kao sopljivi dah kakove ogromne, usnule nemani.

Ali zvijezde sjale su najljupkijim sjajem, a mali, svjetlucavi mladak obasjavao je lijepim zelenomodrim svjetlom sive brežuljke. I u tom zračku svjetlosti opazi Suša kako se velika karavana uspinje na brežuljak na kome se je nalazio zdenac mudracâ. Suša je sjedila i gledala na dugu povorku te se ponovo zlobno radovala na samu pomisao na svu onu žeđu, što se uspinje gore k bunaru, a neće u njem naći ni kapljice vode, da je utaži. Dolazilo je takovo

mnoštvo životinja i vodiča da bi bili mogli isprazniti bunar kad bi on i sasvim pun bio. Iznenada kao da joj se pričinilo kako nešto sablasno, nešto neobično lebdi oko te karavane koja se vuče noću putem. Sve su se deve javljale najprije na nekom vrhuncu koji se ispinjao upravo prema svodu nebeskom, i činilo se kao da silaze s neba. U mjesečevoj svjetlosti činile su se veće nego obične deve i previše su lako nosile ogromne terete kojima bijahu natovarene.

Ali ona ipak nije mogla vjerovati drugo nego da su prave, jer ih je sasvim jasno vidjela. Mogla je pače razabrati da su tri prve životinje jednogrbe deve sa sjajnom, sivom kožom, te da su bogato zauzdane, osedlane nakićenim sedlima, i da na njima jašu lijepi otmeni jahači.

Čitava se povorka ustavi kod bunara, dromedari, trgnuvši se triput oštro, pokleknu na zemlju, a njihovi jahači sjašu. Teretne deve zaustave se, a pošto ih se sve više i više sakupljalo, činilo se da tvore nepreglednu rpu visokih vratova i grba te divotno nakrcana tovara.

Ona tri jahača priđu odmah k Suši i pozdrave je položivši ruku na čelo i prsa. Ona opazi da nose sjajno bijele odjeće i ogromne turbane, na kojih je gornjem rubu pričvršćena po jedna jasna zvijezda kao da je upravo skinuta s neba.

— Mi dolazimo iz daleke zemlje — reče jedan od stranaca, — pa te molimo da nam rečeš, je li to doista zdenac mudracâ.

— Danas ga tako nazivaju — odvrati Suša, — ali sutra neće biti više ovdje zdenca. On će noćas umrijeti.

— To mi je sasvim jasno kad vidim ovdje tebe — reče čovjek. — Ali, nije li to jedan od svetih bunara, koji nikad ne presahne? Ili odakle mu inače ime?

— Ja znam da je svet — reče Suša, — ali što mu to pomaže? Ona tri mudraca su u raju.

Tri se putnika pogledaju. — Poznaješ li doista povijest toga starog bunara? — upitaju oni.

— Ja poznajem povijest sviju bunara, i rijeka, i potoka, i vrela — odvrati Suša ponosno.

— Učini nam veselje pa nam je ispripovjedi — umole stranci. I oni posjedaju oko stare neprijateljice svega onog što raste i stanu slušati.

Suša se nakašlje i smjesti se na rubu bunara kao pripovjedač priča na svojoj visokoj sjedalici; a zatim počne pripovijedati.

— U Gabesu, u Mediji, u gradu što leži tih uz rub pustinje, te mi je zato bio često milo utočište, življahu pred mnogo godina tri čovjeka, znamenita zbog svoje mudrosti. Oni bijahu usto vrlo siromašni, a to je bilo nešto neobično, jer se u Gabesu znanje visoko cijenilo i bogato naplaćivalo. Ali ovoj trojici muzeva nije ni moglo drugačije da bude, jer je jedan od njih bio neizmjerno star, drugi je bio gubav, a treći crni crnac s nabreklim usnicama. Ljudi držahu prvoga prestarim, a da bi ih mogao nešto naučiti, pred drugim su bježali bojeći se da ih ne zarazi, a trećega nisu htjeli slušati, jer su držali da znaju kako mudrost još nikad nije došla iz Etiopije.

— A ona tri mudraca u svojoj su se nesreći sprijateljila. Prosjačili su kroz dan na istim vratima hrama, a noću spavali su na istom krovu. Na taj su si način mogli bar time prikratiti vrijeme da su zajedno razmišljali o svemu onom čudesnom što su opažali kod stvari i kod ljudi.

— Jedne noći, dok su jedan uz drugoga spavali na nekom krovu koji bijaše gusto obrastao crvenim omamljivim makom, probudi se najstariji između njih, i tek što je zaokružio pogledom oko sebe kad li probudi i ostalu dvojicu.

— »Neka bude hvaljeno naše siromaštvo koje nas sili da spavamo pod vedrim nebom«, progovori on. »Probudite se i dignite pogled svoj prema nebu«.

— I zaista — reče Suša nešto blažim glasom, — bijaše to noć koju nitko, tko ju je vidio, ne može zaboraviti. Sve bijaše tako svijetlo, da se je nebo koje je ponajčešće ipak nalik na čist svod sada či-

nilo dubokim i prozirnim te punim valova kao more. Svjetlost se na njem talasala gore i dolje, a zvijezde činilo se da plove u raznim dubinama, jedne usred valova svjetlosti, a druge na njihovoj površini.

— Ali sasvim daleko, visoko gore opaze ta tri muža kako izranja slab mrak. I taj mrak jurio je kroz čitav prostor kao lopta te je dolazio sve bliže i bliže, i dok se tako približavao, počeo se rasvjetljivati, ali se je tako rasvjetlio kao ruže — dao Bog da sve povenu — kad se razvijaju iz pupolja. Postajaše sve veći i veći, tamni oblak oko njega malo se pomalo rasplinuo, a svjetlost se iz njega razasula u četiri sjajna lista. Napokon, kad se spustio tako nisko kaošto je najbliža zvijezda, zaustavi se. Sad se tamni krajevi savinu sasvim na stranu, a lijepa se ružičasta svjetlost stane razvijati list za listom, dok nije jasna poput zvijezde zasjala među zvijezdama.

— Kad su ti siromašni muževi to ugledali, njihova im mudrost reče, da se toga časa rađa na zemlji moćan kralj, jedan od onih kojemu će se moć popeti više nego moć Kira ili Aleksandra. I oni rekoše jedan drugome: »Pođimo k roditeljima novorođenoga i kažimo im, što smo vidjeli. Možda će nas za to nagraditi kesicom novca ili zlatnom narukvicom.«

— Oni pograbe svoje dugačke putničke štapove i pođu na put. Upute se kroz grad napolje do gradskih vrata, ali tu se neodlučno zaustave, jer se sada pružala ispred njih velika pustinja koju ljudi mrze. Ali uto opaze kako nova zvijezda baca uzan zračak svjetlosti preko pustinjskoga pijeska, i oni stanu putovati, puni pouzdanja, pod vodstvom zvijezde.

— Išli su cijelu noć preko širokoga pješčanog polja, i na svojem su putu govorili o mladomu, novorođenom kralju kojega će naći gdje spava u zlatnoj kolijevci i igra se dragim kamenjem. Prikraćivali su noćne satove govoreći o tom kako će stupiti pred njegova oca, kralja, i njegovu majku, kraljicu i reći

im, da nebo obećaje njihovu sinu moć i jakost, ljepotu i sreću, veću nego što bijaše sreća Solomunova.

— Ponosili su se time da je Bog izabrao njih da vide zvijezdu. Govorili su si da ih roditelji novorođenoga neće moći nagraditi sa manje nego dvadeset kesa zlata, a možda će im dati pače toliko, da više neće morati osjećati patnje uboštva.

— Ja sam ležala kao pustinjski lav u zasjedi — nastavi Suša, — da se sa svim mukama žeđi oborim na te putnike, ali oni mi izmaknuše; cijelu ih je noć vodila zvijezda, a ujutru, kad se nebo razjasnilo, a ostale zvijezde poblijedjele, ostane njihova ustrajna i sjala je iznad pustinje, dok ih ne dovede do jedne

oaze gdje su našli vrelo i paome sa datulama. Tu su se odmarali čitav dan, i tek pošto se spustila noć, kad su opazili da zraka zvijezde i opet obrubljuje pustinjski pijesak, pođu dalje.

— Po ljudskom shvatanju — nastavi Suša, — bijaše to lijepo putovanje. Zvijezda ih je tako vodila da nijesu trebali ni gladovati ni žeđati. Vodila ih je pokraj oštroga čička, uklanjala se dubokom, rahlom pomičnom pijesku, izbjegavala jarko sunčano svijetlo i vruće pustinjske oluje. I tri su mudraca neprestano među sobom govorila: »Bog nas štiti i blagosilje naš put. Mi smo njegovi glasnici.«

— Ali malo pomalo ipak sam i ja zadobila nad njima moć — pripovijedaše Suša dalje, — i za nekoliko su se dana srca ovih putnika zvijezde pretvorila u pustinju, upravo tako suhu kao ona kroz koju su putovali. Bijahu ispunjena neplodnim ponosom i zatornom pohlepom.

— »Mi smo Božji glasnici«, ponavljala su tri mudraca, »otac novorođenoga kralja neće nas prebogato nagraditi, ako nam pokloni zlatom natovarenu karavanu«.

— Napokon ih zvijezda prevede preko znamenite rijeke Jordana i dovede na brežuljke zemlje Judeje. I jedne se noći zaustavi iznad malena grada Betlehema koji se sjaji ispod zelenih maslina na jednom kamenom brežuljku.

— Tri su mudraca tražila pogledom dvorove i utvrđene kule, i zidine, i sve ono ostalo što pripada kraljevskom gradu, ali od sveg toga nisu vidjeli ništa. A, što je bilo još gore, zvijezda ih nije vodila pače ni u grad, nego se zaustavila kod jedne spilje na rubu puta. Tada se blaga svjetlost uvuče kroz otvor unutra i pokaže trima putnicima maleno dijete što je ležalo u krilu svoje majke, a ona ga je uljuljavala pjesmom u san.

— Ali iako su tri mudraca sada opazila da svjetlost poput krune obuhvata glavu djeteta, ipak se zaustave pred spiljom. Oni nijesu ušli da proreknu malenome slavu i kraljevstvo. Oni se okrenu i ne odavši svoje prisustvo pobjegnu od djeteta i pođu uz brdo.

— »Jesmo li putovali zato da dođemo k prosjacima koji su upravo tako siromašni i neznatni kao i mi sami?« rekoše oni. »Je li nas Bog vodio ovamo, da se narugamo i sinu ovčara proreknemo sve časti? Ovo dijete neće se nikada dovinuti ni do čega drugoga, nego će tu u dolini pasti svoje stado.«

Suša zastane i namigne nekim znakom potvrđivanja svojim slušaocima. Nemam li pravo? činilo se da govori. Ima mnogo toga što je još suše nego pustinjski pijesak. Ali ništa nije neplodnije nego ljudsko srce.

— Tri mudraca nijesu dugo išla kad li im padne napamet da su jamačno zalutali i nisu pravo slijedili zvijezdu — nastavi Suša. — I oni uzdignu svoje oči, da nađu opet zvijezdu i pravi put. Ali uto je već

zvijezde, koju su slijedili s Istoka dovle, nestalo s neba.

Tri se stranca žestoko uzbune, a njihova su lica pokazivala duboku bol.

— A ono što se sada dogodilo — započne govornica iznova, — možda je, po ljudskom sudu, veselo. Jasno je tek to da su ta tri muža, čim više nijesu vidjeli zvijezde, odmah shvatili da su sagriješili prema Bogu. I dogodilo im se ono — nastavi Suša sa zebnjom, — što se događa zemlji u jesen kad nastane kišno doba. Oni zadršću od strave kaošto dršće zemlja od bljeska i groma, njihova se ćud smekša, i pokornost iznikne kao zelena trava u njihovu srcu.

— Tri su dana i tri noći putovali po zemlji, da nađu dijete kojemu treba da se poklone. Ali zvijezda im se više nije pokazala, oni su se sve više i više gubili i osjećali sve veću žalost i potištenost. Treće su noći stigli do ovoga zdenca, da piju. I tad im je Bog oprostio grijeh tako da su, kad su se nagnuli nad vodu, opazili tamo duboko unutra odraz zvijezde koja ih je s Istoka dovela ovamo.

— Odmah je opaze i na nebeskom svodu, i ona ih ponovo odvede k spilji betlehemskoj, i oni padnu pred djetetom na koljena i reknu: »Mi ti donosimo zlatne posude pune tamjana i mirisnih mirodija. Ti ćeš postati najveći kralj, koji je na zemlji živio i koji će živjeti od njezina stvorenja do njezine propasti.« Tada položi dijete svoju ruku na njihove oborene glave, a kad su se digli — eto, dalo im je darove ,veće nego što bi ih mogao darovati kralj. Jer, stari je prosjak postao mlad, a gubavac zdrav, a crnac bijaše lijep, bijel čovjek. I govori se da su bili tako divni da su otišli odande i postali svaki u svojoj državi kralj.

Suša prekine svoje pripovijedanje, a tri je stranca pohvale. — Dobro si pripovijedala — rekoše oni. — Ali, čudimo se da ta tri mudraca nijesu učinila

ništa za svoj zdenac koji im je pokazao zvijezdu. Zar su sasvim zaboravili takovo dobročinstvo?

— Ne mora li ovaj zdenac uvijek živjeti? — reče drugi, — da sjeća ljude na to, da se sreća koje na visinama oholosti nestaje opet može naći u dubinama poniznosti?

— Zar su pokojni gori nego živi? — reče treći. — Umire li zahvalnost kod onih što žive u raju?

Ali kad su to izrekli, Suša se trgne s groznim krikom uvis. Ona je prepoznala strance, ona je vidjela tko su putnici. I ona pobjegne kao bjesomučna, da ne mora gledati kako tri mudraca dozivaju svoje sluge, te svoje deve, koje su sve natovarene mješinama s vodom, dovode do zdenca pa jadni, umirući zdenac pune vodom što su je donijeli iz raja.

Prevela: **Branka Horvat.**

SADRŽAJ